

Sokféleség az egységben

A pápai primátus kérdése az I. vatikáni zsinaton és azóta

[© Orvos Levente 2006 | orvosl.hu]

A pápai primátus kérdése hagyományosan azon dogmatikai témák közé tartozik, melyek leginkább megosztják a keresztény felekezeteket tekintetbe véve, hogy Róma püspökének megbízatása és egyházon belüli pozíciója kizárólag a katolikus felfogás szerint egyedi és kivételes. Ezen tanbeli különbségen még a legjobb szándékú ökumenikus elszántság sem képes átlépni, nyilván nem is feladata, hiszen ez hamis békülékenység lenne, mely nem lehet az amúgy célként kitűzött egységtörekvés reális alternatívája. A primátus kérdéskörének fontosságához katolikus részről tehát kétség sem férhet, mégis úgy tűnik, hogy a II. vatikáni zsinat után megerősödő ökumenikus törekvésekben, *köznapi szinten* aránylag kevés szó esik róla¹. Feltehetően abból a megfontolásból járnak így el a különben jó szándékú katolikusok, mert a vulgarizálódott primátusértelmezés folytán úgy vélik, hogy a kérdés hangsúlyozása rontja a keresztény egység létrejöttének esélyeit. Pedig a pápai főség melletti hitvallás koránt sincs kontradikcióban az ökumenizmussal, sőt a behatóbb hittani elemzés épp ennek ellenkezőjét látszik alátámasztani.

De más tekintetben is jellegzetes teológiai kérdéssel állunk szemben, tudniillik a pápai főség az I. vatikáni zsinat egyik legkarakterisztikusabb kérdése volt, ugyanakkor az egyesek szemében „haladó” II. vatikáni zsinat is szólt róla, ezért az utóbbi évtizedek katolikus teológiai vitáit fémjelző progresszív, ún. „zsinati-szellemű” illetve „zsinat előtti” beállítottságú konzervatív irányzatok nézetkülönbségének összekötő kérdése is lehet, amennyiben sikerül rajta kimutatni a katolikus tanítás egységét és az éppen uralkodó divatos teológiai irányzatoktól való lényegi függetlenségét.

Az alábbiakban ezért mint alapidokumentumot a I. vatikáni zsinat idevonatkozó határozatát tekintjük át, majd az azóta megjelent egyházi megnyilatkozások tükrében az általános elemzésen kívül igyekszünk választ találni az említett két felvetésre, egyrészt hogy van-e reális alapja azon vélekedéseknek, amelyek megpróbálják vélt vagy valós „szellemiségük” szerint szembeállítani egymással a katolikus egyház ún. zsinati illetve zsinat előtti teológiáját, jelesül a pápai primátus kérdésében, másrészt hogy tényleg rontja-e az egységtörekvés esélyeit a szent Péter utóda melletti szilárd állásfoglalás.

1. Az I. vatikáni zsinat (1869-70) vonatkozó határozata

Jóllehet a modernizmus elleni hivatalos egyházi állásfoglalás csak 1907-ben látott napvilágot, azért világosan látni kell, hogy már az I. vatikáni zsinat (DH 3050 k.) is a kialakuló modernizmus tükrében fogalmazta meg tételeit. A zsinat hangulatát jól jellemzi IX. Pius *Syllabusa*, mely közvetlenül a zsinatot megelőzően, 1864-ben látott napvilágot, s melyben a korabeli tévedések lettek egy csokorba fogva és elítélve, olyanok mint: panteizmus, racionalizmus, naturalizmus, indifferentizmus, szocializmus, kommunizmus stb.

---

¹ A hivatalos teológia ugyanakkor nem szűkölködik e téren íródott kiváló tanulmányokban; az utóbbi időben megjelent szakmunkákat ismerteti Szabó Ferenc SJ, „A pápaság: akadály vagy remény az ökumenizmus útján?” in *Távlatok*, 1993/1. (Szabó F., *Keresztények az ezredfordulón*, Távlatok, Bp., 2001., 220-30.), így Y. Congar és Hans Urs von Balthasar műveit. P. Szabó személyes közlésben említi még Y. Congar, *Église et papauté*, Cerf, 1994. azóta megjelent könyvét.

A zsinat elsődleges célja az új világnézetek kereszttüzebe került hitletétemény tisztaságának e támadásokkal szembeni megőrzése volt; és mivel ezek a tanok intenzíven illetőleg meglehetősen széles frontvonalon ostromolták Krisztus egyházának hitét, nem csoda, hogy egy bizonyos apologetikus él jellemezte az elfogadott konstitúciók hangvételét.

A két elfogadott dokumentum egyike, a *Pastor aeternus* (továbbiakban: PAE) foglalkozott szűkebb értelemben a Katolikus Egyházzal, ezen belül – amely most minket leginkább érdekel – a pápai primátus kérdésével.

A dokumentum első fejezete rögtön az elején szentírási alapokra helyezi Péter primátusát, idézve a Jn 1,42-t és a 21,15-öt, valamint a klasszikus helyet Máténál (16,16 k.). Említést tesz az ellentétes nézetekről, szám szerint kettőről: (1.) akik tagadják, hogy egyedül Péter kapta a főséget, ill., (2.) hogy ez a primátus nem csak és kizárólag Péternek szólt, hanem az egész egyháznak, vagyis az egyház kapta meg ezt a kormányzati hatalmat, Péter pedig csak mintegy az egyházon keresztül, annak szolgáljaként. A fejezethez kánon is kapcsolódik, melyben nemcsak azok tévedése van elítélve, akik nem tesznek hitet a péteri főség mellett, hanem azoké is, akik pusztán csak „tiszteletbeli” elsőséget látnak a péteri hivatalban.

A második fejezetben Péter karizmájának intézményesült jellegéről olvashatunk, vagyis hogy nemcsak az ő személyének szólt a krisztusi megbízás, hanem utódainak is. A tézis egy szillogizmusra épül: (1.) Péter megkapta a kulcsokat, (2.) az egyház mindörökké fennáll, (köv.) a péteri karizma az idők végéig fennmarad Péter utódaiban. A szakasz végén található kánon anatematizálja a fentieket, vagyis rámutat arra, hogy a pápai utódlás és jogfolytonosság visszavezethető Krisztusra.

A harmadik fejezet tisztázza a pápai primátus hatását és mibenlétét. Első lépésben megismétli a firenzei zsinat (DH 1307) határozatát, miszerint a primátus joghatóságilag kiterjed az egész világra, továbbá a római püspök Szent Péter utóda és Krisztus helytartója. A zsinat szükségesnek tartja hozzátenni, hogy az egész világra kiterjedő pápai joghatóság nemcsak a hit és erkölcs dolgaiban kötelezi a keresztény híveket, hanem az egyházfegyelmi kérdésekben is. Azoktól sem lehet tehát eltérni „a hitet és üdvösséget érintő kár nélkül” – amint a szöveg fogalmaz.

A továbbiakban – még mindig a harmadik fejezetben – kifejezésre jut, hogy noha a pápai hatalom kiterjed az egész világra, ez mégsem korlátozza a püspökök közvetlen hatalmát, sőt „a legfőbb és általános pásztor inkább igencsak helyesli, erősíti és oltalmazza” azt. Mint téves nézetet elveti azt az elgondolást is, miszerint a pápát nem illeti meg a jog, hogy kapcsolatot tartson a földkerekség minden keresztényével, illetve hogy e jogának gyakorlásához a világi hatalom előzetes hozzájárulása szükségeltetik. Így volt ez legutóbb például 2004. decemberében is, amikor a magyarországi baloldal illetve hasonló kritikával az akkori pápát, II. János Pált, aki Gyurcsány Ferenc miniszterelnök vatikáni látogatása kapcsán a magyar hívek érdekében szóvá tette, hogy a kormány nem tartja be a vatikáni szerződést. A pápa – úgymond – beleavatkozott egy másik állam belügyeibe, melyhez az egyház tanítása alapján joga van, ugyanakkor a szentszéki diplomácia, nem utolsó sorban pedig a pápai prudencia mindig gondosan ügyel, hogy ezek a „beavatkozások” ne sértsék az adott ország autonómiáját.

A dokumentum ezután rámutat, hogy a római püspök „a hívők legfőbb bírója”, tehát egy adott ügyben született döntése a legutolsó szó. Tévedés, hogy a pápai döntések ellen az egyetemes zsinathoz lehetne folyamodni.

A passzus szankcionáló részében, a kánonban az alábbi anatemák szerepelnek: (1.) a pápának nincs teljes, egész világra kiterjedő joghatósága akár a hit és erkölcs, akár az egyházfegyelmi dolgokban, (2.) a pápai hatalom nem közvetlen és nem rendes (*immediata et ordinaria*). Vagyis aki ezeket állítja, az téved.

2. A német püspökök közös nyilatkozata Bismarck birodalmi kancellár sürgöny-körlevele kapcsán (1875)

A PAE határozat komoly visszhangot váltott ki. Jelesül említhetjük *Bismarck* birodalmi kancellár sürgöny-körlevelét (DH 3112 k.), melynek tévedéseit a német püspökök a pápa által megerősített nyilatkozatban cáfolták meg. A nyilatkozat védelmébe veszi a zsinatot, és még egyszer részletesen kifejti a primátus lényegi tanítását, mintegy negatív formában, a támadások tükrében. Eszerint a zsinat tanítása nem új, mintha a zsinati rendelkezés adott volna a pápának abszolút hatalmat. A zsinat csak összefoglalta az eddig is érvényben lévő tanítást olyan irányzatok ellen mint a gallikanizmus, a janzenizmus és a febronianizmus. Ez az „abszolút hatalom” – melyről itt szó van – különben sem olyan mint egy abszolút uralkodóé, hiszen a katolikusok mindig az adott állam polgárai, melynek törvényei vonatkoznak rájuk; sőt a Krisztus törvényeinek való alárendeltség miatt nem önkényes a pápai hatalom még befelé sem. Tévedés továbbá az is, hogy „a püspöki joghatóság feloldódott a pápai joghatóságban”, hiszen a püspöki hivatal is isteni parancson nyugszik, melynek megváltoztatásához nincs a pápának sem joga sem hatalma.

3. A II. vatikáni zsinat (1962-65) vonatkozó határozatai

A II. vatikáni zsinatig a kérdés nem igen került elő, lévén hogy a legutolsó zsinat a primátust kielégítő részletességgel megtárgyalta. Hogy az új zsinaton mégis előkerült, annak részint az a magyarázata, hogy az I. vatikáni zsinatot nem sikerült befejezni, így bizonyos kérdések nyitva maradtak, részint pedig az, hogy a korabeli apologetikus él helyett az „ablaknyitás” nyelvezetén kívánták átfogalmazni az egyes tételeket.

A II. vatikáni zsinat *Christus Dominus* (továbbiakban: ChD) kezdetű dekrétuma és *Lumen gentium* (továbbiakban: LG) című dogmatikus konstitúciója foglalkozik az egyházzal, azon belül pedig a pápai főséggel. A ChD 2. pontja az LG 22-vel összhangban vallja, hogy „Krisztusnak ezen Egyházában a római pápának – mint Péter utódának, akire Krisztus az ő juhainak és bárányainak legeltetését bízta – isteni rendelés szerint legfőbb, teljes, közvetlen és egyetemes hatalma van a lelkek gondozására.” Valamint: „[a pápa] az összes egyház fölötti rendes hatalom elsőbbségével rendelkezik”. Mindamellet a püspöki hivatal is isteni alapítású hiszen „[a] Szentlélektől rendelt püspökök is az apostolok helyébe lépnek”, viszont csak „a római pápával együtt [...] kollégiumban, illetve testületben egyesülve” tölthetik be küldetésüket. Fontos kitétel, hogy „[a] püspökök a szentségi fölszentelés erejéből s a kollégium fejével és tagjaival való hierarchikus közösség által lesznek a püspöki testület tagjaivá.” (4), vagyis a püspöki kollégium nem állhat szemben a pápával, mivel a pápa is része a kollégiumnak, sőt nem is beszélhetünk püspöki testületről csak Péter utódával együtt. Mivel pedig az egyetemes zsinat nem más, mint a püspöki kollégium hatalmának ünnepélyes gyakorlása (vö. uo.), arról is elmondható ugyanez, ti. hogy nem ülhet össze a pápa nélkül. Pontosán körülírja a püspökök joghatóságát a 8. pont, amikor kifejezi, hogy „[a] püspököket mint az apostolok utódait a rájuk bízott egyházmegyékben eleve megilleti mindaz a rendes, saját és közvetlen hatalom, mely pásztori tisztségük gyakorlásához szükséges”, ugyanakkor le is korlátozza azt, mondván: „megmarad azonban mindig és mindenben az a hatalom, mellyel a római pápa hivatalánál fogva rendelkezik, tudniillik, hogy egyes ügyeket fönntartson magának vagy más tekintélynek.”

Ha a LG-ot vagy a ChD-t összevetjük az I. vatikáni zsinat PAE határozatával, világosan láthatjuk az időközbeni szemléletváltást. Míg ugyanis a PAE hierarchikusan közelítette meg az egyház titkát, mintegy felülről lefelé, Róma püspökével kezdve a témakifejtést, addig a LG már Isten újszövetségi népének teljes kontextusába helyezi a pápaság intézményét. Ennek azonban nyilvánvalóan nem doktrinális, hanem praktikus okai vannak, nevezetesen, hogy az I. vatikánium kénytelen volt kiemelni a pápai intézményt a hitletétemény teljes összefüggéséből, a primátust ért támadások miatt.

A LG-ban a pápáról csak a harmadik fejezetben esik szó *Az egyház misztériumáról* és *Az Isten népéről* szóló traktátus után. A harmadik fejezet címe: *Az egyház hierarchikus alkotmányáról, különösen a püspökségről*. A fejezet az alábbi módon tagolódik: 18. Bevezetés; 19. A tizenkét apostol; 20. Az apostolok utódai, a püspökök; 21. Az egyházi rend teljessége; 22. A püspöki kollégium és a kollégium feje; 23. A kollégium tagjainak kapcsolatai; 24. A püspöki szolgálat; 25. A tanítás feladata; 26. A megszentelés; 27. A kormányzás; 28. A papok; 29. A diakonusok. Vagyis még a fejezeten belül is csak az 5. alpont beszél Róma püspökéről. Az alpont címe is jelzésértékű: *A püspöki kollégium és a kollégium feje*. Eszerint a II. vatikánus tanításában a pápa elsősorban mint Isten népének egyik tagja, azután mint püspök, majd a püspöki kollégium tagja és csak végül mint annak vezetője van jelen, ebben a sorrendben.

Elsődlegesen tehát azt kell leszögeznünk, hogy a LG retorikája a *Pastor aeternus*-hoz képest szakít ez utóbbinak a hierarchiát hangsúlyozó, centralizáló törekvésével és a pápaság intézményét Isten népe nagy családjában elhelyezve mutatja be. A tanítás maga ugyanaz: „A római pápának ugyanis hivatalából fakadóan – mert Krisztus helyettese és az egész Egyház feje – teljes, legfőbb és egyetemes hatalma (*plena, suprema et universalis potestas*) van az Egyház fölött, melyet mindig szabadon gyakorolhat.” (LG 22), csak a megfogalmazás más. A püspöki kollegialitás hangsúlyozása viszont újdonság, legalábbis abban az értelemben, hogy az I. Vatikánus *expressis verbis* nem mondta ki. Viszont erről sem állíthatjuk, hogy a II. vatikáni zsinat nívuma lenne. A kollegialitás mindig meglévő folytonosságára épp maga a zsinat mutat rá: „Már a régi jogszokás, melynek alapján az egész világ püspökei közösséget tartottak egymással és a római püspökkel az egység, a szeretet és a béke kötelékében, ugyanígy a zsinatok, melyeken sokak hozzászólása által kiegészített határozattal közösen intéztek el jelentős ügyeket, jelzik a püspöki rend kollegiális természetét és értelmét, melyet nyilvánvalóan mutatnak a századok folyamán tartott egyetemes zsinatok is.” (LG 22). Az egység hangsúlyozása szintén nem új. Így ír a *Pastor aeternus*: „Hogy pedig a püspöki hivatal maga egy és oszthatatlan legyen, [...] Szent Pétert [Krisztus] a többi apostolok fölé helyezte. (DH 3051)”, a LG pedig így: „A római pápa mint Péter utóda örök és látható princípiuma és alapja mind a püspökök, mind a hívők sokasága egységének.” (LG 23)

Az egyetemes zsinat hatáskörének szabályozásával nemcsak a PAE foglalkozott, hanem hozzá hasonlóan az LG is, amikor így ír: „Egyetemes zsinatról csak akkor van szó, ha Péter utóda megerősíti vagy legalább elfogadja; és a római pápa előjoga, hogy összehívjon ilyen Zsinatokat, azokon elnököljön és azokat megerősítse.” (LG 22). Vagyis e tekintetben sincs lényegesebb változás.

4. II. János Pál pápa *Ut unum sint* kezdetű enciklikája (1995)

Időrendben a következő számunkra érdekes megnyilatkozás II. János Pál pápa *Ut unum sint* kezdetű enciklikája, mely 1995. májusában jelent meg az ökumenizmusról. A szentatya rögtön a bevezetésben leszögezi, hogy Péter fősége nem lehet akadálya az egységtörekvésnek, épp ellenkezőleg: „A II. vatikáni zsinat által meghatározott ökumenikus korszakunkban Róma püspökének küldetése elsősorban arra szól, hogy emlékeztessen Krisztus tanítványai teljes közösségének szükséges voltára.”

A primátus kérdéskörének részletesebb kifejtését az enciklika III. fejezetében találjuk. Indításként a pápa emlékeztet, hogy míg ragaszkodunk a primátus eszméjéhez, nem feledkezhetünk el arról a tényről, hogy a hatalom evangéliumi üzenete a szolgálat, így amikor primátusról beszélünk az egyházban, azt mindig a szolgálat szellemében kell értelmeznünk. Elhangzik egy bocsánatkérés is pápák egyes elhibázott múltbeli cselekedetért, melyek nem kifejezetten ezt a meggyőződést tükrözték (88). A 92. pontban a pápai főséget Isten irgalmasságával hozza összefüggésbe, amikor ezt írja: „Róma püspöke, az apostol fejedelmek véreteremtésénél termékeny Egyházban olyan szolgálatot végez, mely Isten sokféle irgalmasságából ered.” A 94. pontban Péter utódát őrhöz hasonlítja, aki az egység látható jele is egyúttal, valamint rámutat: „hatalom és tekintély [...] nélkül egy ilyen feladat illúzióvá válna [...] ő az első az egység szolgálói között”. Cizelláltan közelíti meg e szakasz végén és a

95. pontban a primátus egyéni illetve közösségi vonatkozását, amikor a pápák ún. *ex cathedra* nyilatkozatai kapcsán említi, hogy az ilyen döntéshozói aktus jóllehet a pápa kizárólagos illetékességi körébe tartozik, azért ez nem jelenti, hogy e döntésnek ne lenne közösségi karaktere. Bár a pápáé a döntő szó, egyedül ő az, aki tévedhetetlen határozatot hoz, működésének „azonban mindig a közösségben kell történnie. [...] Róma püspöke «kollégiumukhoz» [ti. a püspökökéhez] tartozik, s ők testvérei a szolgálatban.” – így a szentatya. Szép és kifejező példája volt ennek a gyakorlatnak a *Deiparae virginis* levél, melyet XII. Pius pápa 1946-ban küldött szét a világ valamennyi püspökének, hogy nyilvánítsanak véleményt Mária Mennybevételének tanításáról. Miután a püspökök egybehangzó véleménye találkozott a szentatya szándékával, *ex cathedra* kihirdette a dogmát 1950. november 1-én (*Munificentissimus Deus*). A szentatya ezután személyesre fordítja a szót, amikor hangot ad felelősségérzetének az egység szolgálatában betöltött szerepét illetően. Ahogy írja, meg kívánja találni „a primátus gyakorlásának olyan formáját, mely – küldetésének egyetlen lényeges mozzanatáról sem mondva le – kitérül az új helyzet felé.”

A 97. pontban újból rámutat Péter szolgálatának alapvető jelentőségére az egység szolgálatában, majd szentírási alapon megerősíti, hogy a primátus nem kisebbíti az egyes püspökök tekintélyét: „Az Apostolok cselekedeteinek első része úgy mutatja be Pétert, mint aki az apostolok csoportjának nevében beszél, és szolgálja a közösség egységét, mégpedig úgy, hogy tiszteletben tartja a jeruzsálemi egyház fejének, Jakabnak tekintélyét.”

5. Hittani Kongregáció: Péter utódának primátusa az egyház misztériumában (1998. október 31)²

Végezetül elérkeztünk időrendben a legutolsó témánkat érintő tanítóhivatali megnyilatkozáshoz, melynek címe: *Péter utódának primátusa az egyház misztériumában* és amely mintegy vázlatos összefoglalása a primátussal kapcsolatban korábban kiadott egyházi megnyilatkozásoknak. A dokumentum rögtön az elején rámutat a primátus legfőbb tényezőire, annak ökumenikus jelentőségére, mivel az „az egység szükséges szolgálata”, valamint arra a szerepre, amelynek a történelem folyamán oly sokat köszönhetek az egyes „püspökök és részegyházak”, nevezetesen hogy megvédte azokat „a politikai hatalom beavatkozásaival szemben.”

A dokumentum, hűen célkitűzéséhez – vagyis áttekinteni „a primátusról szóló katolikus tanítás lényegi pontjait” (2) –, Bibliai alapok ismertetésével kezdi a kérdés kifejtését. Utal a Mt 10,2-re, ahol az evangélista az apostolok nevének felsorolását Péterrel kezdi, aki „első” közöttük. Ugyanez a sorrend található a többi szinoptikusnál és az ApCsel-ben is³, sőt a Szentírás más helyein is találunk Péter főségét nyomatékosan alátámasztó passzusokat⁴. Ehhez járulnak Péter apostol római tartózkodását és ottani halálát igazoló régészeti emlékek, valamint az ősi biblián kívüli szövegtanuk. Majd párhuzamba állítja a püspökök szolgálatát a péteri szolgálat folytonosságával, kifejezve hogy mindkettő az egyház „örök felépítéséhez tartozik” (3), továbbá, „hogy ez az utódlás [Péter] vértanúságának helyéhez kötődik.” (uo.) „[A] péteri karizma célja – írja a dokumentum, utalva az I. vatikáni zsinat PAE határozatára - «minden hívő hit és kommunió-egysége»” (4). Sőt, mi több, a primátus egyúttal „örök és látható princípiuma és alapja” (4) is az egységnek.

A továbbiakban a dokumentum kitér mindkét vatikáni zsinat határozatainak megállapításaira, megemlítve, hogy a püspöki joghatóság és a primátus nem ellentétek, hanem épp ellenkezőleg, kölcsönösen feltételezik egymást, „eredeti és lényegi harmóniában állnak egymással.” (5). Ezt a gondolatot azután kissé hosszabban elemzi. Péter utódának hatalma – ahogy a dokumentumban áll –

² EV 17, 1197-1207. Az idézetek szövege Puskás Attila fordítása.

³ Mk 3,16; Lk 6,14; ApCsel 1,13.

⁴ Mt 14,28-31; 16,16-23; és párh.; 19,27-29 és párh.; 26,33-35 és párh.; Lk 22,32; Jn 1,42; 6,67-70; 13,36-38; 21,15-19. A dokumentum utal II. János Pál pápa *Ut unum sint* kezdetű enciklikájának 90. k. pontjaira, ahol ugyan csak találunk újszövetségi hivatkozásokat.

„nemcsak legfőbb, teljes és egyetemes, hanem közvetlen is, mindenki [...] fölött.” (6) Ez azt jelenti, hogy a szentatya nemcsak legfelsőbb és egyben legtávolabbi hivatalos személyként van jelen az egyes hívő életében, hanem mint pásztor is, közvetlen befolyással, így lehet mindenki számára közvetlenül az egység szimbóluma.

A II. fejezet a primátus gyakorlásának módozatait tárgyalja. A pápai szolgálatnak eszerint mindenekelőtt „hitelesnek” és „áttetszőnek” (7) kell lenni. Ezenkívül lényeges sajátossága, hogy élesen különbözik minden más monarchikus kormányzói hatalomtól. Mégpedig azért mert a hatalmat krisztusi értelemben kell megvalósítania: „Ha valaki első akar lenni, legyen a legutolsó, mindenkinek a szolgálója.”⁵ Ezért a mindenkori pápa leghitelesebb megnevezése: *Servus servorum Dei*, azaz Isten szolgálójának szolgálója. A pápai hatalom ezenkívül kizár minden önkényességet is, mivel hatalmát korlátozza a hitletétemény; azzal ellenkező módon értelemszerűen nem rendelkezhet. A pápai hatalom egyetemességét az előző fejezethez kapcsolódva a péteri tisztség „püspöki karakteréből” (8) vezeti le a dokumentum, mégpedig abban az értelemben, hogy ha a püspöki szolgálat egységes, a pápa pedig az egész világ püspöke, akkor minden hívő köteles engedelmeskedni neki. A primátus püspöki karakteréből következik még, hogy a pápa – mint püspök – működése elsődlegesen az igehirdetés szolgálatában nyilvánul meg. Ez egyenértékű Krisztus hármasság hivatala közül a prófétai karizmával, a „tanítói hivatallal” (9). Az egyházkormányzat, mint királyi karizma, Isten zárandok népének vezetésében valósul meg és elsősorban a hívek „hitben való megmaradásának” (10) elősegítését foglalja magában. Végül a papi karizma is a pápa hivatalához tartozik. Itt megjegyzendő, hogy a világon bemutatott összes szentmise Péter utódával egységben történik. Ennek jele, a pápa nevének megemlézése a misekánonban.

A 12-13. pont a pápai hivatal „változatlan” és „változékony” elemeit különbözteti meg. A pápai hivatal hatáskörének kiterjesztése, vagyis, hogy a pápa egy bizonyos korban a szükségeseken kívül még milyen tevékenységgel foglalkozik, mindig az egyház aktuális szükségleteitől („*necessitas ecclesiae*”) függ. Hogy mely elemek tartoznak ide, illetve, hogy az adott helyzetben ezek az elemek szükségesek-e vagy sem, annak eldöntése kizárólag a pápára tartozik.

A 14. pont mint „egyoldalúságokat” idézi föl a Tanítóhivatal által korábban elvetett eretnekségeket, így a febronianizmust, gallikanizmust, ultramontanizmust és konciliarizmust.

Befejezésül idézi az *Ut unum sint* enciklika állítását, „hogy a részegyház közössége a római egyházzal és püspökeik közössége Róma püspökével Isten tervében lényeges kelléke a teljes és látható közösségnek.” (15) A pápának való engedetlenség tehát nem járulékos része a hitnek, hanem lényegi alapeleme, amely alapjaiban érinti a Krisztus misztikus testéhez való tartozást. Az engedelmeség nem a mindenkori pápa személyi kiválósága miatt kötelezi a hívőt, hiszen Péter sem volt tökéletes. „Péter a gyenge ember lett kiválasztva *sziklának*, pontosan azért, hogy nyilvánvalóvá váljék, a győzelem egyedül Krisztusé és nem emberi erők eredménye.” (15)

---

5 Mk 9,35

Összegzés

A pápai primátus kérdésében a katolikus egyház tanítása tehát meglehetősen homogenitást mutat, függetlenül az egyes vonatkozó határozatok megszüvegezésének időpontjától, a keletkezés motivációitól, az éppen aktuális politikai vagy társadalmi elvárásoktól és ideológiai széljárásoktól. A dokumentumok közötti le nem tagadható retorikai, terminológiai, súlypontbeli különbözőségek a megfogalmazó mindenkor lelkipásztori célját tükrözik, illetőleg időben előrehaladva a téma, esetünkben dogma további elmélyítésének szándékát, így ezek a szövegek az említett járulékos különbségeken túl hittani, dogmatikai ellentmondásokat nem tartalmaznak és a hitletétemény belső logikájának megfelelően nem is tartalmazhatnak.

Ami pedig a pápai tisztség szorosán vett természetét illeti, a fentiek úgy hisszük nem hagytak kétséget afelől, hogy a katolikus egyház miként tekint a primátusra. Úgy semmiképpen nem, mint amely arra hivatott, hogy az egyes felekezetek nézetkülönbségének mindenkor felemlegethető botrányköve legyen, épp ellenkezőleg. A dokumentumok nem győzik újra és újra hangsúlyozni – ez talán a primátus utóbbi időben legtöbbször kiemelt alapeleme –, hogy a pápai hivatal célja „minden hívő hit és kommunió-egysége”, ő az egység „örök és látható princípiuma és alapja”, aki „az első az egység szolgálói között”, övé „az egység szükséges szolgálata” és ami legalább ugyanennyire fontos, személyében rámutat „Krisztus tanítványai teljes közösségének szükséges voltára”. Nem véletlen, hogy a II. János Pál által „ökumenikus korszaknak” nevezett zsinat utáni időben a primátusnak épp ez az aspektusa domborodik ki leginkább.

Rövidítések:

ChD A II. vatikáni zsinat *Christus Dominus* kezdetű dekrétuma

DH H. Denzinger-P. Hünermann, *Enchiridion symbolorum, definitionum et declarationum de rebus fidei et morum*, Freiburg-Basel-Wien, 1991. Magyarul: H. Denzinger-P. Hünermann, *Hitvallások és az Egyház Tanítóhivatalának megnyilatkozásai*, Bánytereny-Bp., 2004.

EV *Enchiridion Vaticanum - Documenti ufficiali della S. Sede*, Ed. Dehoniane - Bologna 1985-.

LG A II. vatikáni zsinat *Lumen gentium* kezdetű dogmatikus konstitúció

PAE Az I. vatikáni zsinat *Pastor aeternus* kezdetű dogmatikus konstitúciója